

Når naturen ”spænder ben” for tilladelser til indvinding af grundvand til vanding.

v/hydrogeolog Jørgen Krogh Andersen, DVN og ”Grundvandets Venner”.

Baggrund og resumé:

Baggrunden for artiklen er en invitation fra Avlerforeningen af Danske Spiseløg om at holde et indlæg på deres årsmøde i Vejle den 30/1 2023.

Hensyn til naturen kan forhindre landmænd i enten at opnå en tilladelse til indvinding af vand eller på vanskeligere vilkår. Det kan være lige fra en reduceret årlig mængde og pumpekapacitet til afslag på fornyet ansøgning. Alt sammen begrundet i de skærpede regler om hensyn til natur. Derfor er der behov for nytænkning om mulige alternativer for at undgå fejlinvesteringer. Det er også et stort problem, at kommunerne håndterer sagerne forskelligt, og at afgørelser reelt sker ud fra modeller fra rådgivningsfirmaer.

Jeg har som hydrogeolog arbejdet i praksis med grundvand og borerer – først i 22 år ved Nordjyllands amt og derefter i 24 år i DVN – Dansk Vand & Naturcenter.

De historiske kendsgerninger - og nu.

Siden strukturreformen i 2007 er det generelt blevet sværere at opnå nye tilladelser til vanding. Med amternes nedlæggelse overgik myndighedsbehandlingen til de nye kommuner, og ekspertisen flyttede reelt fra amterne til de store rådgivningsfirmaer. Samtidig fik de samme rådgivningsfirmaer ofte stor indflydelse på udformningen af lovgivningen. Vi kan konstatere, at udgiften til rådgivning efter 2007 er steget meget voldsomt frem til i dag. Ofte sker sagsbehandlingen via kommunens rådgivningsfirma, som håndterer modelberegningerne, og landmanden og politikerne har ikke en chance for at gennemskue modelberegningernes konklusioner.

Det er kort sagt ”skidt” for en demokratisk debat om prioritering og vurdering af ”fornuftige løsninger”. Selvfølgelig er der også politiske holdninger indblandet i en voksende interesse for naturhensyn, men det vil altid være et problem at kunne tilpasse de beregninger, som lægges til grund for afgørelser efter en bestemt særinteresse.

I amternes tid var der et ret enkelt kvotesystem, som var baseret på påvirkning af vandløbsstrækninger i forhold til ”sommervandføringen” og vandløbets målsætning. Den mængde vand, som kunne undværes, blev vurderet ud fra den målte medianminimumsvandføring. Tildeling af påvirkningskvoter til formålet ”vanding og industri” var ligestillet med formålet til ”opretholdelse af vandløbets målsætning”. Formålet til ”drikkevand” havde 1. prioritet.

Sådan fungerer systemet ikke længere, idet hensynet til natur i dag er langt over hensyn til vanding og industriformål og i særlige tilfælde også over formålet til indvinding af grundvand til formålet drikkevand. Hertil kommer at ”særlig natur med sjældne planter” nu også er inddraget, og kan være en begrænsende faktor. Alene ”risiko” vil være nok til at afslår ansøgning om indvinding af grundvand - om det så er til drikkevandsforsyning, vanding eller andre formål.

Fokusset i mit indlæg/artikel er beskrivelse af udfordringer, forslag til den bedste fremgangsmåde ved ansøgning til kommunen samt at få de bedst mulige vilkår i en foreløbig borings- og indvindingstilladelse. Herefter kommer så selve boringsfasen, og hvad der bør stilles af krav til boringen og brøndborer. Herunder aflevering af dokumentation, data og oplysninger om boringen til kommunen. I den sidste fase ved ansøgning om endelig tilladelse er det vigtigt at kunne levere de rigtige informationer, da det ellers kan blive til et problem.

Flere eksempler har vist, at det kan gå galt i dele af processen og dermed betyde økonomiske tab for landmanden, hvis der nægtes endelig tilladelse, for ringe mængde eller vilkår der ikke kan eller meget vanskeligt kan opfyldes.

Selve driften og levetiden for boringen, strømforbrug og andet kan være fornuftigt at være opmærksom på – herunder at overholde de stillede vilkår i tilladelserne.

Tilladelsen er for det første tidsbegrænset, og efterleves vigtige vilkår ikke, kan tilladelsen bortfalde. Landmanden kan senere stå med et økonomisk tab og har i værste fald ingen eller ikke nok vand til vanding.

Konklusioner, anbefalinger og eksempler.

Under hele sagsforløbet vil det være fornuftigt, at landmanden for hjælp fra en uvildig sagkyndig. Det gælder både for eksisterende anlæg og især i forbindelse med ansøgning om ny tilladelse.

Få hurtigt klarlagt om der kan opstå særlige udfordringer, hvilket kommunen kan give et svar på. Hvis kommunens svar viser visse forbehold og mulige problemer, er rådet at få uvildig assistance, inden der søges om foreløbig indvindings- og boringstilladelse. Landmanden skal altså ikke starte med rådgivning fra brøndborer og dem, som sælger andet anlæg. De er ikke uvildige.

For nogen vil det kunne handle om alternativer og vurdering af den bedst mulige boringsplacering i forbindelse med indledende sagsbehandling om den foreløbige tilladelse, få stillet de bedste krav til boringens udførelse (krav, pris og valg af brøndborer), og hvordan de efterfølgende vilkår for tilladelsen opfyldes.

Det kan være vilkår, som skal afklares i forbindelse med boringens udførelse og kontrol med vandstanden i fx natur, mose o. lign. Måske skal der også tænkes alternativt i tilfælde af kontrol, andre måder at skaffe vand på eller aftaler om kompensationsvand i tilfælde af faktisk påvirket natur eller en privat brønd – frem for at miste sin tilladelse. Måske har landmanden ”noget at handle med”, så det er vigtigt at tænke kreativt, hvis sagen ikke er 100 pct. afklaret. Selv i disse tilfælde er det landmandens egne krav til brøndboreren, som er vigtigst.

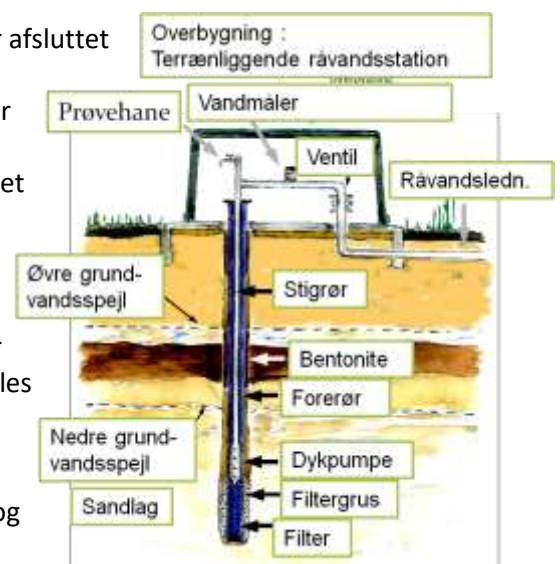
Formål til vandforsyning er i dag underlagt skrappe naturhensyn. Jeg har oplevet eksempel på, at selv en eksisterende boring til et lille vandværk er blevet nægtet udvidelse af sin eksisterende indvindingsstilladelse med kun 11.000 m³/år til i alt 25.000. Årsagen er, at kommunen har givet tilladelse til udvidelse af husdyr, hvor kommunen har konkluderet, at udvidelsen udgør en risiko for naturtypen ”Rigkær”.

Hvordan virker en boring?

Mange boringer er såkaldte ”lukkede boringer” – dvs. at boringen er afsluttet med et ”filter i bunden” - typisk et PVC (plast) rør, som er opskåret med slidser på tværs, så vandet kan løbe ind her. Udenfor dette filter er der placeret filtergrus – og forholdet mellem slidser og grusets kornstørrelse er vigtig for at få den bedste virkningsgrad og dermed et minimum af sænkning og strømforbrug. Det er et vigtigt krav fra landmanden ved bestilling af en ny boring, at sænkningen bliver så lille som muligt og dermed et minimum af strømforbrug.

Prøvepumpning og tolkning af boringens resultat er vigtig, både for landmanden og overholdelse af vilkår fra kommunen. Derfor anbefales det, at landmanden har en uvildig konsulent med på sidelinjen.

Det er også vigtigt, at der foretages prøvepumpning i den mængde, som landmanden har brug for i forhold til krav til fx vandingsbehov og vandingsmaskinen.

Eksempler på særlige vilkår eller begrænsninger.

- **Vandkvalitet – eksempel nikkel og saltvand.** Hvor der er risiko for saltvand, tænkes dette ind allerede ved planlægning af boringen. Indhold af salt er en vigtig oplysning i forhold til vanding og afgrøder. Er der risiko for stigende salt i vandet, vil dette normalt også være et vilkår hos kommunen om kontrol.

Kan indvindingen påvirke fx nikkel i kalkmagasiner, er det også vigtigt at fremlægge faglige løsninger overfor kommunen.

• **Påvirkning af natur.** Vurderes af kommunen og kan medføre begrænsninger og vilkår i den foreløbige indvindingstilladelse, som bør indgå i landmandens vurderinger, inden han går videre. Her kan der være mulighed for "forhandling" med kommunen, om et mere sikkert ståsted for landmanden inden han udfører boringen. Her er det også vigtigt at tage særlige vilkår meget alvorligt, da landmanden ellers kan stå i en økonomisk ringe situation.

Påvirkning af private brønde/boringer og hensyn til vandværker - hvem ejer grundvandet og strømningsretningen kan være to relevante spørgsmål - det også kan få betydning for tilladelser til vanding.

Som udgangspunkt kan det blive et stort problem for landmanden, hvis hans indvinding påvirker eksisterende anlæg til drikkevandsforsyning, påvirker grundvandsstrømningen og grundvandsstanden. Her er det også vigtigt, at landmanden får faglig hjælp til tilrettelæggelse af sin strategi for kontrol og alternative løsninger.

Hvordan passes en boring og anlæg?

De samlede investeringer i boring, pumpe og ledning er store, og derfor kan der anbefales et egenkontrolprogram og vejledning for en relevant pasning og dermed løbende tilstandsvurdering af det samlede anlæg.

Kontrolprogram med egenkontrol kan være særlig vigtig i tilfælde, hvor der stilles særlige krav, også hvor landmanden har egen forsyningsboring eller i visse tilfælde kan anvende sin markvanding til vandforsyning.

Her kan det være udvikling i vandstand i "ro" og "drift" eller hvis der også er stillet særlige krav om kontrol af kvaliteten i forhold til saltvand, nikkel eller andet.

Invitation til landmænd og andre

"Grundvandets Venner" – vidensdeling og "grønne projekter"

DVN er teknisk sekretariat for "Grundvandets Venner", hvor vi formidler udvikling af forsøg med grønne løsninger sammen med medlemmer og tilknyttede firmaer (indsatsgruppen).

Vi står klar med gode råd, svar på teknisk spørgsmål samt vejledninger. Det gælder private vandværker, enkeltforsyninger og landmænd med markvandingsboring.

Vi arbejder med "grønne" løsninger - herunder erstatte en række kemiske produkter med det mere naturlige ECA-vand, som kun medfører 1/1000-del CO₂-aftryk i forhold til de kemiske stoffer, som ECA kan erstatte. Anvendelsesmuligheder er mange.

Eksempler på hvad der er "grønne projekter":

1. At fastholde og udvikle den decentrale vandforsyning er i sig selv "grønt" og bæredygtigt i forhold til øget centralisering.
2. Mindre strømforbrug - som helst skal tænkes ind i projekter for ny boring, inden der bores, men også at undgå tilstopning med okker er godt.
3. Følge boringens tilstand og undgå stigende sænkning og slitage, som betyder mindre strømforbrug.
4. Vejledning i selv at rense sin boring, pumper og rør med ECA-vand.
5. Det samme er også meget relevant for boringer, som benyttes til gårdens drift og drikkevand.
6. **Forslag til udvikling:** Forsøg med længere holdbarhed af løg og andre grønsager - ved en sidste afskylning med ECA-vand. Forsøg med ECA-vand til bekæmpelse af svampeangreb i afgrøder. Fordelen ved ECA-vand er, at landmanden selv kan producere det og bruge det med flere andre fordele.

ECA-vand er desinficerende (hypoklorsyre) og produceres ud fra vand+salt+lidt strøm. Efter reaktionen i forhold til bakterier, skimmel, virus, m.m. bliver der dannet salt og vand, så der er ingen negative påvirkninger fra reststoffer, og CO₂-aftrykket er kun 1/1000-del ift. de kemiske produkter. ECA-vand kan også bruges til hygiejneformål og mange andre formål i privaten.

Afslutning.

DVN/ Grundvandets Venner vil gerne hører fra dig, hvis du har spørgsmål eller forslag til deling af din viden via Grundvandets Venner. Man lærer selv med spørgsmål og ved at dele viden.

Den grønne omstilling er summen af mange små positive bidrag, og samlet kan det betyde en stor forskel.

FAKTA om DVN og Grundvandets Venner

Læs om os på dvn.dk og grundvandetsvenner.dk.

Fordele for landmænd og andre med borerer:

- Medlemmer i Grundvandets Venner har DVN som teknisk sekretariat
- Gratis svar på tekniske spørgsmål
- Støtte til bevarelse af den decentrale private vandforsyning - både vandværker og de helt små enkeltanlæg
- Vejledninger om boring - pasning og udvikling
- Vejledning om egenkontrol - også for bakterier, hvis du har egen vandforsyning eller et langt ledningsnet i stalde med dyr
- Rens selv din boring/pumpe/rør med ECA-vand og spar strøm og sygdom hos dine dyr m.m.
- Forsøg med øget holdbarhed af løg, kartofler og andre specialafgrøder med ECA-vand og andre ideer til mangfoldige anvendelser
- Gratis deltagelse i seminar og deling af viden

Læs mere på grundvandetsvenner.dk og tilmeld dig - det koster kun fra 500 kr./år.